

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta

18.5.2020

TyV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausuntopyyntöne s-postitse 14.5.2020

[M 22/2020 VP](#) MUU ASIA: VALTIONEUVOSTON ASETUS VÄLIAIKAISISTA POIKKEUKSISTA SOVELLETTAESSA ERÄITÄ VUOSILOMALAIN, TYÖAIKALAIN JA TYÖSOPIMUSLAIN SÄÄNNÖKSIÄ

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Työterveyslaitoksen kirjallista asiantuntijalausuntoa yllä olevaan asiaan perustuslakivaliokunnalle annettavaa lausuntoa varten.

Ehdotettu asetus koskee työnantajan oikeutta poiketa työaikalain lepoaikoja ja ylityörajoituksia koskevista säännöksistä sekä vuosilomalain vuosiloman antamista koskevista säännöksistä terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa ajanjaksolla 14.5.–30.6.2020. Lisäksi asetus koskee työnantajan oikeutta pidentää työnantajan irtisanoutuessa irtisanomisaikaa.

Työnantaja saa asetuksen perusteella teettää työntekijälle ylitöitä ilman tämän suostumusta ja poiketa vuorokausilepoa, viikkolepoa sekä enimmäistyöaikaa koskevista säännöksistä. Asetuksessa kuitenkin mainitaan, että ”edellä tarkoitetut toimenpiteet eivät saa vaarantaa työturvallisuutta eivätkä työntekijän terveyttä. Työnantajan on pidettävä huolta työstä aiheutuvan kuormituksen tasaisesta jakautumisesta sekä työntekijän mahdollisuudesta palautua työn rasituksesta.”

Käytännössä asetus antaa siis periaatteessa rajattomat mahdollisuudet poiketa terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa vuorokausilepoa, viikkolepoa ja enimmäistyöaikaa koskevista säännöksistä. Asetus, eikä myöskään Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohje M22_2020 täsmennä, millä työaika- tai lepoaikojen raja-arvoilla asetus ei vielä kohtuuttomasti vaarantaisi työturvallisuutta ja työntekijän terveyttä, vaikka laki edellyttää työnantajaa siitä nimenomaisesti huolehtimaan. Esim. kuormituksen tasainen jakaantuminen ei estä mahdollista ylikuormitusta, vaan voi päinvastoin saattaa osatyökyiset ja ikääntyneet muita suurempaan vaaraan. Samoin asetuksessa edellytettävät tauko- ja lepotilat, sosiaalilat ja ruokahuolto eivät yksinään varmista työturvallisuuden ja terveyden säilymistä. Keskeistä elpymisessä on työtaukojen lisäksi riittävä palautuminen työvuorojen välillä nukkumisen kautta. Univajeen lisäksi pitkät työrupeamat ja yötyö voivat lisätä työturvallisuus- ja terveysriskejä lyhyelläkin aikavälillä. Lyhyiden työvuorovälien, pitkien työaikojen ja yötyön on todettu lisäävät työtapaturmien, aivoveritulpan, sydäninfarktien ja monien muiden kroonisten sairauksien riskiä (esim. Kecklund ja Axelsson 2016, Härmä ym. 2019a, 2019b).

Nyt jatkettavia poikkeussäädöksiä terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa on tähän mennessä jouduttu käyttämään vähän, ja työaikalain normaalit säädökset (esim. hätätyö ja muut työaikalain sallimat poikkeukset) vähentävät ylipäättään tarvetta työaikalain normaaleista säädöksistä poikkeamiseen. Epidemiatilanne voi Suomessa kuitenkin edelleen muuttua hyvinkin nopeasti, jolloin myös poikkeussäädösten käyttöön voi tulla tarvetta.

Työterveyslaitos ehdottaa, että Sosiaali- ja terveysministeriö päivittäisi yhdessä Työterveyslaitoksen kanssa asetukseen liittyvää toimintaohjetta siten, että se sisältäisi terveyttä ja turvallisuutta tukevat raja-arvot työajan pituuteen, ajoittumisen ja palautumiseen liittyen myös poikkeussäädösten aikana. Näin työnantaja voi huolehtia, etteivät työntekijät vaaranna työturvallisuutta ja terveyttä ja että työntekijällä on mahdollisuus palautua työn rasituksista asetuksen edellyttämällä tavalla.

Normaaliolosuhteissa Työterveyslaitos suosittelee työaikojen kuormittavuuden arviointiin terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa Työterveyslaitoksen [Työaikojen liikennevalomallia](#). Liikennevalomalli tunnistaa työaikoihin liittyvät kriittiset kuormitustekijät. Mallia käytetään yleisesti työvuorosuunnittelussa koko maassa.

Mikäli työaikalaain normaalit joustot eivät riitä, vaan on pakko hyödyntää valmiuslain sallimia väliaikaisia poikkeamisoikeuksia, tulisi työaikojen suunnittelussa kyseisillä aloilla noudattaa Työterveyslaitoksen näkemyksen mukaan silti yllä mainitun liikennevalo-mallin ”punaisen” – tason rajoituksia seuraavien työaikoihin ja palautumiseen liittyvien piirteiden osalta:

Työajan pituus

- kahden vapaapäivän välinen työjakso ei tule olla yli 55 tuntia
- työvuoron pituus kokoaikatyössä ei tule olla yli 14 tuntia

Työajan ajoittuminen

- peräkkäisiä yövuoroja ei tule olla yli 7

Palautuminen

- alle 11 tuntia kestävien lyhyiden työvuorovälien määrä ei tule olla yli 8 kolmessa viikossa
- yövuoron jälkeinen vapaa-aika ei tule olla alle 11 tuntia
- viikkolepo ei tule olla alle 24 tuntia

Edelleen suosittelemme, että valmiuslain voimassa ollessa työntekijän lepoaikaa ei tulisi lyhentää alle viiteen tuntiin enintään kolmen peräkkäisen vuorokausilevon aikana kerrallaan.

Työterveyslaitos ehdottaa edelleen, että asetuksen kolmannen pykälän kohta ”Työnantajan on pidettävä huolta työstä aiheutuvan kuormituksen tasaisesta jakautumisesta sekä työntekijän mahdollisuudesta palautua työn rasituksesta.” muutetaan seuraavasti ”Työnantajan on pidettävä huolta työstä aiheutuvan kuormituksen kohtuullisesta jakautumisesta sekä työntekijän mahdollisuudesta palautua työn rasituksesta.

Perusteena tälle muutokselle on, että työkuormitus tulee mitoittaa työntekijöiden toiminta- ja työkyvyn suhteen, eikä erityisesti osatyökykyisiä tulisi asettaa työssä kohtuuttomaan tilanteeseen. Kuormituksen kohtuullisuudessa tulee siten huomioida sekä yksilön mahdollisesti heikentynyt työkyky että Sosiaali- ja terveysministeriön suositukset kohtuullisiksi työ- ja lepoajaksi myös poikkeusolojen aikana.

Työterveyslaitos suosittelee edelleen, että Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjeeseen edelleen lisätään:

- suositus, että jokaiselle työntekijälle pyritään varmistamaan vähintään 2 viikon kesäloma
- suositus, että työaikojen kuormitusta ja työaikoja seurataan normaalia tehostetummin poikkeussäädösten voimassa ollessa sekä myös säädösten rauettua, sillä epidemia aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon töiden kasaantumista.

Antti Koivula
pääjohtaja

Mikko Härmä
tutkimusprofessori

LÄHTEET

Kecklund G, Axelsson J. Health consequences of shift work and insufficient sleep. *Bmj*. 2016;355:i5210.

Härmä M, Hublin C ja Puttonen S. Miten yötyö vaikuttaa terveyteen? *Duodecim* 2019a;135;23-30. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2019/1/duo14720>

Härmä M, Karhula K, Ropponen A, Koskinen A, Turunen J, Ojajärvi A, Vanttola P, Puttonen S, Hakola T, Oksanen T, Kivimäki M. 2019b. Työaikojen muutosten ja kehittämisinterventioiden vaikutukset työhyvinvointiin, työturvallisuuteen ja työhön osallistumiseen. Helsinki: Työterveyslaitos. Tietoa työstä. <http://urn.fi/URN:ISBN:9789522618368>